

I. ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

ВПЛИВ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ НА ВІДНОШЕННЯ ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТОК ПЕДАГОГІЧНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Галина Безверхня, Вікторія Діхтяренко

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Анотація

В статті опубліковані дані про вивчення впливу ціннісних орієнтацій на відношення до фізичного виховання студенток педагогічного вищого навчального закладу, а також визначені риси, які характеризують фізично-культурну особистість.

Annotation

The article deals with the data of studying of the influence of the intire orientations to the physical upbringing of the students of higher educational establishment, and the features, which characterize the physic-cultural individuality.

Постановка проблеми. Підготовка висококваліфікованих педагогічних кадрів є одним з важливих завдань національної освіти. Учителю є носієм культурних цінностей, поєднуючи в собі загальне, властиве культурі в цілому і особисте, привнесене в культуру на основі індивідуального життєвого досвіду, рівня знань, світогляду (Л. Кожевнікова, Л. Дзюба, 2008). Все це складає особисту фізичну культуру, що є найбільш складним формуванням молоді людини, адже вона дозволяє їй досягти гармонії знань, розуму та почуттів, фізичного і духовного. Маючи таке надбання вчитель здійснює духовний, розумовий, фізичний розвиток і виховання особистості (Т.С. Плачинда, 2008).

З культурологічних позицій виховання особистої фізичної культури – це засвоєння суспільних (матеріальних і духовних), цінностей фізичної культури, тобто перетворення їх в особисті цінності (Л. Кожевнікова, 2008; Т.Ю. Круцевич, 2008).

Фізичне виховання як навчальна дисципліна викладається у вищих навчальних закладах і її метою є формування особистої фізичної культури студента, що надає їй статусу навчально-прикладної форми, що призначена для

підготовки учнівської молоді до майбутньої життєдіяльності (О. Томенко, 2009).

Інтеграція понять «освіта» і «фізична культура» дозволяє визначити, що неспеціальна фізкультурна освіта – це педагогічний процес, який спрямований на засвоєння аксіологічного потенціалу фізичної культури, що містить формування системи світоглядних категорій, ціннісних орієнтацій на фізичне вдосконалення, здоровий спосіб життя, соціальну активність молоді людини (А.Ю. Єрмаков, 2000).

Одним з найважливіших завдань вищих педагогічних навчальних закладів є формування особистої фізичної культури майбутнього вчителя, яка зумовлює прояв моральних і вольових якостей, є важливим засобом поліпшення фізичного, психічного і соціального здоров'я, у той же час, одним із показників ефективності процесу професійної підготовки, оскільки особиста фізична культура вчителя проектується на учнів і є прикладом для наслідування (Т.С. Плачинда, 2008).

Фізична культура у вищому навчальному закладі нефізкультурного профілю активно впливає на формування особистості, стверджує її найкращі якості, збагачує її інтелектуально, етично, естетично. Різні аспекти фізичного вдоскона-

лення молоді, як необхідні сторони її гармонійного розвитку, виражають ступінь впливу суспільства на систему її фізичних і духовних потенцій. Тому функціонування і розвиток фізичної культури у суспільстві можна розглядати як виховання специфічних соціальних цінностей [5].

Л.І. Лубишева [2] виділяє два рівня цінностей: суспільний і особистий. Особистий рівень оволодіння цінностями фізичної культури визначаються знаннями людини в області фізичного вдосконалення, руховими вміннями і навичками, здібностями до самоорганізації здорового способу життя, соціально-психологічними установками, орієнтацією на заняття фізкультурно-оздоровчою діяльністю.

Ціннісні орієнтації виражають сукупність відносин особи до фізичної культури в житті і професійній діяльності, і формуються в процесі засвоєння студентом соціального досвіду і відбиваються в його цілях, переконаннях, ідеалах, інтересах (З.І. Філатова, 2009).

Дослідженням цінностей особистої фізичної культури студентів займалися такі автори, як: Н.А. Антонова [1]; Ю.В. Любимова [3]; О.І. Смакула [6]; О.Ю. Марченко [4]. Ними було доведено взаємозв'язок між ціннісними орієнтаціями студентів і їх соціальною та руховою активністю. Знання індивідуальних особливостей ціннісних орієнтацій студентів дозволяє створювати педагогічні умови організації процесу фізичного виховання з одного боку адекватні інтересам, а з другого боку впливати на формування відповідних цінностей фізичної культури особистості.

Метою роботи є дослідження цінностей та ціннісних орієнтацій у фізичній культурі студенток педагогічного вищого навчального закладу та їх вплив на бажання до занять фізичними вправами у позанавчальний час.

Організація та методи дослідження. У дослідженні брали участь 30 студенток факультету початкової освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Методами дослідження були: анкетування, методика ціннісних орієнтацій М. Рокіча.

Результати дослідження і їх обговорення. Ціннісні орієнтації студенток досліджувались кількома методиками, в основі яких лежить ранжування висловів, які пропонуються респондентам. Система ціннісних орієнтацій визначає змістовний бік спрямованості особистості і складає основу

Таблиця 1

ТЕРМІНАЛЬНІ ЦІННОСТІ, ВИЗНАЧЕНІ СТУДЕНТКАМИ

№ п/п	ТЕРМІНАЛЬНІ ЦІННОСТІ	Сума балів	Рейтинг
1.	Активна життєва діяльність (повнота і емоційна наповненість життя)	218	IV
2.	Життєва мудрість (зрілість міркувань і здоровий глузд, які досягнуті життєвим досвідом)	239	VI
3.	Здоров'я (фізичне і психічне)	85	I
4.	Цікава робота	224	XVIII
5.	Краса природи і мистецтва (переживання прекрасного у природі і мистецтві)	426	VII
6.	Любов (духовна і фізична близькість з коханою людиною)	174	XI
7.	Матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних труднощів)	268	XIII
8.	Наявність хороших і вірних друзів	249	VII
9.	Суспільне визнання (повага оточуючих, колективу, товаришів по роботі)	323	XI
10.	Пізнання (можливість розширення свого навчання, кругозору, спільній культурі, інтелектуальний розвиток)	347	XIII
11.	Продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил і здібностей)	338	XII
12.	Розвиток (робота над собою, постійне фізичне і духовне вдосконалення)	317	X
13.	Розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків)	387	XVII
14.	Свобода (самостійність, незалежність у судженнях і вчинках)	358	XV
15.	Щасливе сімейне життя	181	III
16.	Щастя інших (добробут, розвиток і вдосконалення інших людей, свого народу, людства загалом)	351	XIV
17.	Творчість (можливість творчої діяльності)	370	XVI
18.	Впевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх суперечок, сумнівів)	275	IX

відношення до навколишнього світу, до інших людей, до себе, а також основу світогляду і ядро мотивації життєвої активності (Л.Д. Столяренко, 2003).

У методиці М. Рокича вирізняються два класи цінностей: термінальні і інструментальні.

Термінальні (цінності мети) – характеризують впевненість у тому, що якась кінцева мета варта того, щоб її прагнути.

Інструментальні (цінності-засоби) – це впевненість у тому, що якийсь образ дії або якоїсь особистості є переважним в будь-якій ситуації.

Аналіз термінальних цінностей студенток (табл. 1) свідчить, що безперечно перше місце посідає прагнення фізичного і психічного здоров'я (85 балів). Це стійка сформована цінність, тому що 212 осіб з 30 надали їй перше місце. Друге місце посідає прагнення любові, духовної близькості з коханою людиною (174 бали), але тут вже є розбіжності, тому що середній рейтинг цієї цінності складає 5,8, і тільки 23% осіб надали 1-2 місця, стільки ж – 3 місце. За сумою рейтингових балів на третьому місці – щасливе сімейне життя (181 бал). 33% дівчат поставили цю цінність на 1-3 місця. На четвертому місці – активна життєва діяльність, повнота і емоційна наповненість життя (218 балів). Середній рейтинговий бал – 7,3, але 37% дівчат надали цій цінності 1-4 місця. Дуже близько знаходяться такі цінності як «цікава робота», (224 бали – 5 місце), «життєва мудрість» (239 балів – 6 місце), «наявність хороших і вірних друзів» (249 балів – 7 місце). Таким чином, можна сказати, що на першому місці конкретна цінність – здоров'я, на другому місці – цінності особистого життя і на третьому місці – цінності професійної реалізації.

На жаль, такі цінності, які характеризують активне ставлення

до життя через особистий розвиток (пізнання, продуктивне життя, творчість), займають останні місця, тобто «хвіст» ціннісних орієнтацій.

Цінності інструментальні визначають засоби дослідження мети, здоров'я, любові та щасливого сімейного життя (табл. 2). Головними з них є: «вихованість, хороші манери» (99 балів – 50% перших місць), «охайність, вміння тримати

в ладу одяг» (198 балів – 40% других місць), «життєрадісність» (202 бала – 30% третіх місць), «чесність, правдивість, щирість» (226 бала – 40% 1-4 місця), «старанність» (228 бала – 37% 1-5 місця).

До резерву інструментальних цінностей можна віднести ті, що посідають 6-10 місця, це: «чуйність», «освіченість», «відповідальність», «сила волі», «самоконтроль». Не характерними для

Таблиця 2

ІНСТРУМЕНТАЛЬНІ ЦІННОСТІ, ВИЗНАЧЕНІ СТУДЕНТКАМИ

№ п/п	ІНСТРУМЕНТАЛЬНІ ЦІННОСТІ	Сума балів	Рейтинг
1.	Охайність (вміння тримати в ладу одяг, лад у справах)	198	II
2.	Вихованість (хороші манери)	99	I
3.	Високі запити (високі запити і високі домагання)	380	XVII
4.	Життєрадісність (почуття гумору)	202	III
5.	Старанність (дисциплінованість)	228	V
6.	Незалежність (здібність діяти самостійно, рішуче)	336	XV
7.	Нетерпимість до чужих та власних недоліків	413	XVIII
8.	Освіченість (широта знань, висока суспільна культура)	271	VII
9.	Відповідальність (почуття боргу, вміння тримати слово)	274	VIII
10.	Раціоналізм (вміння розсудливо і логічно мислити, приймати обмірковані, раціональні рішення)	333	XIII-XIV
11.	Самоконтроль (стриманість, самодисципліна)	300	X
12.	Сміливість у відстоюванні власної думки, власних поглядів	306	XI
13.	Сила волі (вміння настояти на своєму, не відступати перед труднощами)	293	IX
14.	Терпіння (до поглядів і думок інших, вміння пробачати іншим їх помилки)	323	XII
15.	Широта поглядів (вміння розуміти точку зору іншої людини, поважати смаки інших, звичаї, звички)	333	XIII-XIV
16.	Чесність (правдивість, щирість)	226	IV
17.	Ефективність у справах (працьовитість, продуктивність праці)	346	XVI
18.	Чуйність (турботливість)	269	VI

даної групи дівчат, що навчаються на факультеті початкової освіти є такі ціннісні орієнтації як «сміливість у відстоюванні власної думки», «терпіння до поглядів і думок інших, вміння пробачати іншим їх помилки», «вміння поважати точку зору іншої людини», «вміння розсудливо мислити, приймати обмірковані рішення», «здібність діяти самостійно і рішуче», «працьовитість, продуктивність у праці». Така ієрархія цінностей свідчить про несформованість ціннісних орієнтацій студенток другого курсу до професійної діяльності вчителя початкових класів.

Виховання тих рис особистості, що свідчать про ціннісні орієнтації студенток, які пов'язані з рішучістю, працьовитістю, сміливістю, виваженістю дій, в найкращій мірі здійснюється у процесі занять спортом і фізичною культурою. Згідно нашого опиту-

вання спортом займаються 53% дівчат, а відвідують заняття з фізичного виховання 100%. Відношення до предмету фізичного виховання загалом позитивне, а мета відвідування у 40% - для одержання заліку з предмету, у інших - для підвищення фізичної підготовленості і рухової активності.

Загалом усі розуміють позитивний вплив рухової активності на особисте здоров'я, що можна визначити у процесі опитування (табл. 3). Студенткам запропонували охарактеризувати риси фізично культурної людини, які відображають з одного боку теоретичні знання, з другого - практичний досвід. У зв'язку з тим, що майже 60% займаються різними видами спорту, на друге місце дівчата поставили «заняття спортом» і «досягнення і підтримка високого рівня фізичного здоров'я», і на третє - «дотримання здорового способу життя», на четверте -

«гармонійний фізичний і духовний розвиток». Регулярні самостійні заняття фізичними вправами, підвищення рівня своїх фізичних можливостей людьми з обмеженими фізичними можливостями (інвалідів) не сприймаються студентками як ознаки фізичної культури особистості.

Висновки. Таким чином, тільки практичний досвід занять спортом не дає адекватного сприйняття і розуміння змісту поняття «особиста фізична культура», для цього необхідно теоретично і практично обґрунтувати процес її формування і критерії її сформованості у студентів на заняттях з фізичного виховання.

При проведенні занять з фізичного виховання, факультативних занять, занять в секціях з видів спорту необхідно створювати педагогічні умови для виховання таких особистісних рис студенток, як рішучість, сміливість, самостійність, працьовитість, виваженість дій, терпіння, продуктивність роботи, що сприятиме реалізації мети професійної діяльності вчителя початкових класів.

Таблиця 3

РИСИ, ЯКІ ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ ФІЗИЧНО КУЛЬТУРНУ ЛЮДИНУ

№ п/п	ІНСТРУМЕНТАЛЬНІ ЦІННОСТІ	Сума балів	Рейтинг
1.	Займається спортом	102	I
2.	Дотримується здорового способу життя	127	III
3.	Має гармонійний фізичний і духовний розвиток	153	IV
4.	Досяг і підтримує високий рівень фізичного здоров'я	120	II
5.	Володіє навичками у різних видах спорту	163	V
6.	Регулярно займається фізичними вправами самостійно	182	VI
7.	Має вищу фізкультурну освіту	224	IX
8.	Має знання про вплив фізичних вправ на організм людини	223	VIII
9.	Може самостійно скласти індивідуальну програму фізкультурно-оздоровчих занять	196	VII
10.	Має фізичні вади, але наполегливо підвищує рівень своїх можливостей	244	XI
11.	Має розвинуті м'язи, володіє силою, витривалістю та використовує їх у своїх цілях	235	X

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова Н.А. Ценностные ориентации в системе личностных качеств студентов высшего педагогического учебного заведения: дис. на соиск. уч. степени канд. псих. наук: спец. 19.00.07. «Педагогическая и возрастная психология» / Н.А. Антонова. - Киев, 2003. - 203 с.
2. Лубышева Л.И. Современный ценностный потенциал физической культуры и спорта, и пути его освоения обществом и личностью / Л.И. Лубышева // Теория и практика физической культуры, №6. - 1997. - С. 10-15.
3. Любимова Ю.В. Мотивация и ценностные ориентации в педагогическом общении на за-

в-
а-
а-
іх
з
о-
ь-
ої
и,
гь
й-
гя
ля
і
ес
р-
ях
ч-
их
ів
е-
а-
к,
й-
ть
о-
ії
и-
де
ю-
ю-
ю-
ж.
ук:
э-
я»
33.
ый
зи-
, и
ом
пе-
зи-
97.
я и
пе-
за-

нятиях по физической культуре: дис. канд. пед. наук: / Ю.В. Любимова. – М.: РГБ, 2003. – С. 273.

4. Марченко О.Ю. Формування ціннісних категорій особистої фізичної культури у студентської молоді: автореф. дис. на соиск. уч. степени канд. физ. вос. и с.: спец. 24.00.02 /

О.Ю. Марченко. – Днепропетровск, 2010. – 20 с.

5. Плешаков А.Н. Потребность в физической культуре как области деятельности / А.Н. Плешаков // Теория и практика физической культуры, №5. – 2002. – С. 23-26.

6. Смакула О.І. Формування ціннісного ставлення май-

бутніх учителів фізичної культури: дис. на здобуття вченого звання канд. пед. наук: 13.00.04 / Смакула Ольга Іванівна. – К.: ЦППО АПН України, 2004. – 220 с.

7. Столяренко Л.Д. Основы психологии: Практикум / Л.Д. Столяренко. Изд. 4-е. – Ростов н/Д: Феникс, 2003. – 704 с.

